

éppen költői nagyságát igazolja, hogy noha prózában kifejtett eszméi és költeményei között nincs ellentét, verseiben mégis csak a salaktalan, majdnem minden kisszerű vonástól mentes költészetet láthatjuk.

Alkotó életszakasza rövid volt és nem volt ment sem a szenvedéstől, sem az anyagi gondoktól. Elmebajának kifejlődését és 1889 június 15-én bekövetkezett halálát azonban csak a romantikát kedvelők tulajdonították mostoha viszonyainak. Ő maga egészséges korszakában elégedettnak mutatkozott bármily szűkös körülmények között is élt. Költői művének viszonylagos számbeli szegénysége (mintegy 70-80 teljesen bevezett versét ismerjük) mégis a gondok alkotást akadályozó munkájára mutat. Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy Eminescu szinte végletekig vitt műgonddal dolgozott — erre mutat közismert verseinek sok változata — s hogy a könnyed dallamu, bájosan egyszerű Eminescu-vers igen gyakran súlyos éjek idegölő eredménye.

Költészetét csakhamar felfedezték külföldön is, bizonyíték rá a sok angol, francia, német fordítás. Magyarra már Révai Károly is fordított tőle, azóta pedig számos költő tolmácsolta az Eminescu-verseket. Újabb fordítói közül Berde Mária, Dsida Jenő, Fekete Tivadar, Finta Gerő, Franyó Zoltán, Kibédi Sándor nevét említhetjük. Költői műveinek teljes magyar fordítása azonban mai napig még hiányzik. (Szemlér Ferenc)

NÉMETH LÁSZLÓ: VII. GERGELY. Érdekes és tanulságos volna a nemzedékproblémát a háború utáni magyar színpadirodalomra alkalmazni: Látni, hogy múlik el lassan, de biztosan a Molnár-Herceg dúó dicsősége; mint válnak a Liliom és a Bizánc szerzőinek témái egyre szintelenebbekké, mint jut lassanként csak a Delila és az Utolsó tánc a két író oeuvrejéből — színpadi si-

kerek és táblás házak sorozata persze (az „Utolsó tánc“, Bajor Gizivel, majd kétszáz előadást ért meg!), de semmi egyéb és különösen semmi mondanivaló a jövőre nézve... Mint hallgat el Szomoró különös erejű hangja és mint lép lassanként Zilahival egy új nemzedék a színpadra — könnyű fajsúlyú darabokkal eleinte, de mindjárt új színekkel, az értékelés, a célbanzés, a pátosz új hangsúlyával.

E nemzedék-váltás se véletlen, persze, mint semmi a társas élet alakulásában. Az Újak új benyomások özönét kapják eszmélésök első perceitől fogva s amikor éledni kezd bennük a daimonion, az alakító egyéniség, akiben összefutnak és újra rendeződnek a szálak, az „entscheidende Individuum“, ahogy Wilhelm Pinder mondja rendkívül érdekes és érdekes „Problem der Generation in der Kunst Europas“ című írásában — szükségkép váltja a hangot, a hangsúly, az összefogás elánját, hisz eredendően más a pillantása.

A magyar falukutatókban is egy ily új nemzedék hallatja hangját s ér, élcapatában, ma már a színpadig: a költői kifejezés legkésőbb és legkényesebb, legnagyobb igényű formájáig. Kodolányi Földindulásáról már szövegtünk e helyen. Most Németh László történelmi játékaról kell beszámolnunk. (Mert Németh László is e nemzedék tagja, egyik legsúlyosabb egyénisége, bárhogyan is szeret a teljes egyedültség pózában tetszelegni.)

A „VII. Gergely“ kétségtelenül nagy igényű és nagy jelentőségű alkotás. Már a stílusa is oly súlyos veretű, minden mondata oly gondos erővel formált, hogy egészen biztosan a magyar színpadi irodalom chef d'oeuvrej sorában a helye. S a tulajdonképpeni színpadi hatás, melyet ébreszt: a nagy pápa képe, lélekalkulásának és komor katasztrófájának illúziója is teljes és maradéktalan. Az „Eli, eli, lama sabaktáni“ hangulatában omlik össze utoljára a függöny és egészen sti-

lusos, hogy a halott pápa karjai még az utolsó tapsviharra is összefonódva maradnak, ahogy hű Ottó püspöke — azután a szörnyű mondat után, hogy „Szerettem az igazságot, gyűlöltem a hazugságot, ezért halok meg száműzetésben” — összefonta őket. Más kérdés persze, hogy a történelmi hűség nem szenved-e Németh viharos írói temperamentumának vetületében túlságosan. Mert arról van itt szó: arról, hogy egy mai és szchi-zothym protestáns alkotta újra VII. Gergelyt, emelte a maga súlyos kétfelyeinek, kétségbeeséssel határos reménytelenségének nehéz természetéből formált talapzatára...

Mi, igenis, azt hisszük, hogy Németh túlságosan maivá alakította hőseit. Nemcsak azért, mert történelmi drámákra egyre leselkedik a veszedelem, hogy a jelen problémáinak, nyílt vagy sejtett tragikumának hordozóivá és hirdetőivé válnak, hanem és főleg azért, mert Németh László a mai magyar irodalom legszubbjektivebb egyénisége, akinek formáló kezében szószékké válik minden művészi kifejezés. A színpad is. A történelem VII. Gergelyét azonban nem kinozták némethlászli kételyek. Kétségbeesése és szemrehányásai is szükségkép más tónusúak voltak. Az ő: kora szerint nagy lelkében minden emberi tévedésen és múltó megpróbáltatáson át világolt Isten örök dicsősége és végső győzedelme. Vallásos hitének új színe talán csak abban mutatkozott, hogy a „lombardiai rongyosok szét-dult oltárait s a kisemberek imádságát” védte a még intézményeiben változatlanul régi: „alabjrdrazó” korban; s hogy néhány jó hivatelt fel tudta emelni a keresztényi ihletig, mely érzi, hogy „Krisztus egy csöppel sem adott több vért érte, mint az utolsó firenzei gyapjúkártolóért...”

A kritikus könnyen beszámolhatna most arról is, hogy a második felvonás nagy canossai jelenetén kívül alig van a darabban „színpadi hatás” — ha nem tudná, hogy a

színtén vallásos tárgyú és hosszú időn át táblás házak előtt játszott „Az Ur katonái”-ban nincs egyetlen ily „hatásos” jelenet se (sok ujsággal vajudó korunk a régi értelmű „színpadi hatást” is újra formálja); s ha nem emlékeznék olyan szívesen arra a valóban religiózus öröme és meghatottságra, mely előntötte szívet a nagy Pontifex láttán és hallatára. Mert ez a VII. Gergely a némethlászli sajátságokkal is nagy alkotás. S jelentőségét miben sem csökkentti, hogy semmi tekintettel sincs a mai színházjáró publikum „igényeire”; hogy tehát, ma még, semmikép sem „kasszasiker”.

S itt illő, hogy a VII. Gergely megjátszójáról is szóljunk egy-két szót.

Timár József a neve. Fiatal ember. Ő volt a „Jézusfaragó ember” Nyiró József havasi tájképében s a „hazajáró lélek” Zilahy legigényesebb színpadi művében. Látszott már régen rajta, hogy nagy problémákra vár. Most kapott egyet. S ezt a VII. Gergelyt a nagy színészek végtelen egyszerűségével és biztosságával formálta meg. (Hort Dezső)

ORVOSI KRIMINALITAS, ORVOSI FELELŐSSÉG. Az orvosi kar bizonyos szempontból zárt egységet alkot. A kari szolidaritás nagyobb, mint más foglalkozási csoportokban s bár nemzetiségi, faj, vallási szempontból a középeurópai államok orvosai különböző összetételűek, a csoportszellem ezt a különbözőséget erősen letompította. A hivatásban rejlik nyilván az a pontosan még ki nem elemezett ok, amely a szokott professzionális csoportalakulásokénál erősebb egységet tudott itt létrehozni.

A kiélesedett gazdasági válság természetesen az orvosi karra is hat. Itt is lazulnak a csoportkeretek, itt is mutatkoznak a válság jelei. Az orvosi karon belül is megkezdődött az a bomlasztó tevékenység, amely nemzetiségi és faj szempontokat csempész az orvosi értéklésbe, s az egyes orvosok más és